មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ការបន្តសវនាការស្តីពីការសួរដេញដោល និងពិនិត្យលើភស្តុតាង នៅក្នុងសំណុំរឿង០០២ ថ្ងៃទី១០-១២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២

ដោយ ឆាយ ឈុនលី, ឌី សុជាតា, ចាន ប្រាថ្នា និង លីម ជ័យទ័ត្ត

សេចក្តីផ្តើម

នៅថ្ងៃទី១០-១២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានបន្តសវនាការសួរដេញដោលចំពោះជនជាប់ចោទ នួន ជា និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពីររូប ដែលមិនទាន់បានបញ្ចប់ការធ្វើសក្ខីកម្មនៅឡើយកាលពីសវនាការខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ កន្លងមក ។ នៅក្នុងសវនាការទាំងបីថ្ងៃនេះ អង្គជំនុំជម្រះបានអនុញ្ញាតឲ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាបន្តធ្វើការសាកសួរទៅលើជនជាប់ចោទ នួន ជា និងផ្តល់ឱកាសជូនក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទទាំងបីរូបបន្តធ្វើការសាកសួរទៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី រម៉ាម យុន និង ក្វាន វ៉ិត ។

១) ការឆ្លើយតបរបស់ នួន ជា

ថ្ងៃទី១០ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ មុនពេលចាប់ផ្តើមសួរសំណួរដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាលើជនជាប់ចោទ នួន ជា មេធាវីអន្តរជាតិការពារក្តីឲ្យជនជាប់ចោទ នួន ជា គឺលោក ម៉ៃឃើល ផេស្តមេន (Michiel Pestman) *បានលើកឡើងអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន នៅក្នុងសន្និសីទកាសែតមួយនៅប្រទេសវៀតណាម ដោយបានថ្លែងចោទប្រកាន់ថា នួន ជា ជា "ឃាតករ" និងជា"ចារីនៃបទប្រល័យពូជសាសន៍" ។ លោកមេធាវីបានស្នើសុំឲ្យតុលាការសម្រេចច្រានចោលសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ដោយសារការធ្វើបែបនេះនឹងនាំឲ្យប៉ះពាល់ដល់គោលការណ៍ច្បាប់ដែលចែងអំពីការសន្មត់ថាគ្មានទោសរហូតដល់ពេលត្រូវបានរកឃើញថាមានពិរុទ្ធភាព ។ លោកមេធាវីបានបន្តទៀតថា វានឹងធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់កិច្ចការរដ្ឋបាល និងឯករាជ្យភាពរបស់តុលាការ ព្រមទាំងធ្វើឲ្យមានការលំអៀងដល់ការជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។ ប៉ុន្តែការកត់សម្គាល់របស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ នួន ជា មិនត្រូវបានឆ្លើយតបដោយអង្គជំនុំជម្រះឡើយ ។ មុនពេលការចាប់ផ្តើមសំណួរ ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានស្នើសុំទៅអង្គជំនុំជម្រះអនុញ្ញាតឲ្យខ្លួនធ្វើសក្ខីកម្មត្រឹមតែពេលព្រឹក ហើយសុំសម្រាកនៅពេលរសៀលដោយលើកឡើងពីបញ្ហាសុខភាព ។ បន្ទាប់មកអង្គជំនុំជម្រះក៏បានអនុញ្ញាតឲ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាចាប់ផ្តើមសួរសំណួរទៅលើជនជាប់ចោទនួន ជា ។ សំណួរដែលចោទសួរទៅជនជាប់ចោទ នួនជា តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ លោក ឌេល លីសាក់* (DaleLysak)

បានផ្តោតជាសំខាន់ទៅលើទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ និងការធ្វើមហាសន្និបាតទាំងពីរលើករបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ដែលក្នុងនោះរួមមាន ការអនុម័តមាគ៌ានយោបាយរបស់បក្ស និងសមាសភាពអ្នកចូលរួមនៅក្នុងមហាសន្និបាត ។

ក) ទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍

តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិលោក ខេល លីសាក់ បានអានសេចក្តីដកស្រង់ខ្លឹមសារមួយចំនួនចេញពីទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ដើម្បីឲ្យជនជាប់ចោទ នួន ជា ធ្វើការឆ្លើយតប ឬអត្ថាធិប្បាយលើខ្លឹមសារនោះ ។ ជាការឆ្លើយតប ជនជាប់ចោទ នួន ជា ស្នើឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើការបង្ហាញនូវឯកសារទាំងនោះដោយផ្ទាល់ដើម្បីឲ្យខ្លួនបានពិនិត្យនិងឆ្លើយតបបាន ។ តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយល់ព្រមទៅនឹងការស្នើសុំ និងបានប្រគល់ឯកសារថតចំលងនៃទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ទៅឲ្យជនជាប់ចោទ នួន ជា ដើម្បីពិនិត្យ ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទ នួន ជា បដិសេធឯកសារថតចម្លងទាំងនោះ ដោយទាមទារឲ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើការបង្ហាញនូវទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ជាច្បាប់ដើម ដើម្បីឲ្យប្រាកដថាជាទស្សនាវដ្តីដែលបោះពុម្ពនោះគឺធ្វើឡើងដោយបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ។ នួន ជា កត់សម្គាល់បន្ថែមថា ទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ដែលបក្សបានធ្វើ គឺសរសេរដោយដៃនៅលើក្រដាសក្រមួនមិនមែនបោះជាអក្សរពុម្ពឡើយ ហើយទំហំអក្សរធំៗ គឺមិនមែនតូចដូចដែលបង្ហាញនៅក្នុងឯកសារដែលខ្លួនកំពុងមើលនោះឡើយ ។ បន្ថែមលើកូនក្តីរបស់ខ្លួនលោក មេធាវី សុន អារុណ បានលើកឡើងថា តុលាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមត្រូវអនុវត្តតាមច្បាប់កម្ពុជា ពោលគឺតុលាការត្រូវបង្ហាញឯកសារដើមនៅចំពោះមុខភាគី ។ ភ្លាមៗនោះ ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះគឺ លោកចៅក្រម និល ណុន បានបដិសេធលើសំណើខាងលើ ដោយលោកបានផ្តល់ការណែនាំថា សំណុំរឿង០០២ គឺជាសំណុំរឿងដែលមានទំហំធំហើយមានឯកសារជាផ្នែកធូលានទំព័រ ដូច្នេះតុលាការមិនអាចយកឯកសារទាំងនោះមកដាក់នៅចំពោះមុខភាគីទាំងអស់បានទេ ។ តែទោះជាយ៉ាងណាឯកសារទាំងនោះត្រូវបានថតចំលងចូលក្នុងប្រព័ន្ធឯកសារអេឡិចត្រូនិចរួចរាល់ហើយ និងបានយកទៅរក្សាទុកនៅកន្លែងដើមវិញ ។ ដូច្នេះរាល់ការបង្ហាញឯកសារណាមួយនៅចំពោះមុខគូភាគីនឹងត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិច ដែលការធ្វើបែបនេះត្រូវបានអនុវត្តន៍នៅក្នុងសំណុំរឿង០០១រួចមកហើយ ហើយការអនុវត្តន៍របស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិផ្សេងៗទៀតក៏មានលក្ខណៈដូចគ្នានេះដែរ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្នុងករណីជនជាប់ចោទ នួន ជា មិនព្រមឆ្លើយនឹងសំណួរដោយមូលហេតុទាមទាររកឯកសារច្បាប់ដើម ត្រូវចាត់ទុកថាជនជាប់ចោទរក្សាសិទ្ធិមិនឆ្លើយតប និងអនុញ្ញាតឲ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាអាចសួរសំណួរបន្ទាប់លើខ្លឹមសាររបស់ឯកសារ ។

បន្ទាប់ពីទទួលបានការណែនាំរបស់ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ ជនជាប់ចោទ នួន ជា ឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងនឹងគោលបំណងនៃការបង្កើតទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ថា ទង់បដិវត្តន៍

ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយគណៈអចិន្ត្រៃយ៍នៅមុនកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងហ្សឺណែវ ។ គោលបំណងនៃការបង្កើតទង់បដិវត្តន៍ គឺដើម្បីអប់រំដល់កម្មាភិបាលរបស់បក្ស ដោយសារពេលនោះមានភាពច្របូកច្របល់ជាច្រើន ពោលគឺមានកម្មាភិបាលមួយចំនួនបានរត់ចោលជួរ និងមានមួយចំនួនបានទៅសារភាព និងរត់ចូលខ្មាំងរបស់បក្សជាដើម ។ នួន ជា បានបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងកំឡុងពេលនោះ ទង់បដិវត្តន៍ ត្រូវបានសរសេរដោយដៃនៅលើក្រដាសក្រមួន តែមកដល់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទង់នេះត្រូវបានបោះជាអក្សរពុម្ព ដោយសារពេលនោះបក្សមានរោងពុម្ពត្រឹមត្រូវហើយ ។ ចាប់ពីពេលនោះមក ទង់បដិវត្តន៍ត្រូវបានជំនួសដោយទង់ក្រហមវិញ ។ ទស្សនាវដ្ដីទាំងពីរមានខ្លឹមសារប្រហាក់ប្រហែលគ្នា តែខុសគ្នាត្រង់ទស្សនាវដ្ដីទង់ក្រហមមានទង់ក្រហមចំនួនប្រាំ រីឯទស្សនាវដ្ដីទង់បដិវត្តន៍មានទង់តែមួយ ។

១) មហាសន្និបាតបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរលើកទី១

ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានបញ្ជាក់ថា ក្រោយពីការចុះចូលរបស់ ស៊ីវ ហេង ជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៥៩ សមាជិកបក្សនៅសល់តែបុគ្គលប៉ុន្មាននាក់តែប៉ុណ្ណោះ នៅក្នុងនោះរួមមាន ទូ សាមុត សាឡុត ស ម៉ី ម៉ាន់ និង នួន ជា ខ្លួនឯងផ្ទាល់ ។ ទូ សាមុត មានតួនាទីជាប្រធានបក្ស នួន ជា មាននាទីជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ និងក្ដាប់សភាពការណ៍នៅជនបទ រីឯ ប៉ុល ពត និង ម៉ី ម៉ាន់ ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យក្ដាប់សភាពការណ៍នៅទីក្រុងដើម្បីរៀបចំមាគ៌ានយោបាយជាយុទ្ធសាស្ត្រ និងយុទ្ធវិធី ។ នៅមហាសន្និបាតបក្សលើកទី១ ថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៦០ ទូ សាមុត ត្រូវបានជ្រើសតាំងជាលេខាបក្ស នួន ជា ជាអនុលេខាបក្សទទួលភារកិច្ចខាងអប់រំ និងទាក់ទងជាមួយប្រទេសវៀតណាម ចំណែកឯ សាឡុត ស ត្រូវបានជ្រើសតាំងឲ្យទទួលបន្ទុកខាងទាក់ទងក្រុមបញ្ញាជន ហើយ ម៉ី ម៉ាន់ បានដកខ្លួនចេញពីបក្សដោយសារតែស្ថានភាពគ្រួសារ ។ ក្រោយមកមានតែសមាជិកបីនាក់ប៉ុណ្ណោះ ដែលនៅបន្តធ្វើការ និងពង្រីកសមាជិកបក្សតាមរយៈការទាក់ទងជាមួយកម្មាភិបាលចាស់ៗ ដូចជានៅភូមិភាគបូព៌ា ភូមិភាគនិរតី ភូមិភាគពាយ័ព្យ និងភូមិភាគឧត្ដរជាដើម ។

ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានបន្តបញ្ជាក់ទៅអង្គជំនុំជម្រះទៀតថា សន្និបាតលើកទី១របស់បក្សកុម្មុយនីស្ដកម្ពុជាបានធ្វើឡើងមានរយៈពេលបីថ្ងៃ នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៦០ ដោយការប្រជុំនោះត្រូវបានរៀបចំឡើងនៅក្នុងផ្ទះរបស់លោក អ៊ុក សុគន្ធ ដែលមានទីតាំងនៅម្ដុំវ៉ារទេះភ្លើង ដោយអ្នកចូលរួមទាំងអស់បានស្នាក់នៅទីកន្លែងប្រជុំនោះ ហើយធ្វើឡើងជាសម្ងាត់ ។ ការប្រជុំនេះគឺជ្រើសរើសយកតែប្រធានភូមិភាគប្រហែល ៦ ទៅ ៧ នាក់ ដែលតំណាងឲ្យភូមិភាគនីមួយៗ ឲ្យមកចូលរួមប្រជុំតែប៉ុណ្ណោះ ។ ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានអះអាងថា រាល់ការកែប្រែគោលនយោបាយរបស់បក្ស គឺមានតែមហាសន្និបាតបក្សទូទាំងប្រទេសប៉ុណ្ណោះ ដែលមានសិទ្ធិធ្វើការកែប្រែបាន ។ ក្រៅពីមហាសន្និបាត គណៈមជ្ឈិមបក្សគណៈអចិន្ត្រៃយ៍គឺមិនមានសិទ្ធិក្នុងការសម្រេចកែប្រែគោលនយោបាយបក្សបានឡើយ ។

ក) មាគ៌ាបក្សដែលសម្រេចនៅក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី១

ដោយសារតែជនជាប់ចោទ នួន ជា បានបដិសេធមិនព្រមពិនិត្យមើលទៅលើឯកសារដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបង្ហាញពាក់ព័ន្ធនឹងគោលនយោបាយរបស់បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរ ដែលត្រូវបានសម្រេចនៅក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី១ លោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន បានបង្គាប់ឲ្យក្រឡាបញ្ជីអានឯកសារស្តីពីទង់បដិវត្តន៍ទាក់ទងនឹងមហាសន្និបាតលើកដំបូងរបស់បក្ស ដែលបានបែងចែងប្រភេទជនដែល ត្រូវបានបក្សចាត់ទុកថាជាខ្មាំង ។ បន្ទាប់ពីបានស្តាប់ការអានរបស់ក្រឡាបញ្ជី ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានបញ្ចេញប្រតិកម្មខ្លាំងៗទៅលើពាក្យថា សក្តិភូមិ ដោយបញ្ជាក់ថាៈ

> *“មិនមែនមនុស្សសក្តិភូមិទេ គឺរបបសក្តិភូមិ ប្រតិកិរិយា បរិវារចក្រពត្តិ យោរយៅ មិនមែនរបបសក្តិភូមិទទេៗទេ ។ ដូច្នេះនិយាយមិនអស់សេចក្តីធ្វើឲ្យតុលាការអាចនឹងភាន់ច្រឡំ ។ និយាយឲ្យអស់សេចក្តីក្នុងឯកសារ ខ្លាចមិនមែនឯកសារខ្ញុំ ។ សត្រូវវាមានពីរ ទីមួយគឺ ពួកចក្រពត្តិឈ្លានពាន វាគទី លេបទឹកដី បំបាត់ពូជសាសន៍ ឯមួយទៀត គឺបរិវាររបស់វា ។ ឯសក្តិភូមិនោះ គឺមិនមែនមនុស្សសក្តិភូមិទេ គឺរបបសក្តិភូមិ ដែលយើងត្រូវតស៊ូបំបាត់ ដូចជាខ្ញុំបាននិយាយហើយ របបសក្តិភូមិនេះ គឺរឿងខ្ទិបុល បណ្តាក់អីអស់នេះ មិនបាច់និយាយទៀតទេ ។ វានៅក្នុងមាគ៌ាអស់ហើយ” ។*

ជនជាប់ចោទ នួន ជា ក៏បានធ្វើការកត់សម្គាល់ចំពោះសំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិដែលសួរទាក់ទងនឹងពាក្យថា ពួកខ្ញុំបម្រើចក្រពត្តិ ដោយបញ្ជាក់ថាៈ

> *“ពួកខ្ញុំបំរើចក្រពត្តិ មានន័យថាក្បត់ជាតិឯង ចូលជាមួយចក្រពត្តិ ធ្វើខ្ញុំបំរើចក្រពត្តិ ។ ឯពួកប្រតិកិរិយា គឺពួកដែលប្រឆាំង ប៉ុន្តែវាមានច្រើនប្រភេទ ប្រតិកិរិយាយោរយៅ ប្រតិកិរិយាដោយចាំបាច់ ប្រតិកិរិយាដោយគេបង្ខំ វាត្រូវបែងចែកច្រើនទៅទៀត ។ ព្រះរាជអាជ្ញាយកតែមួយម៉ាត់មកសួរ ខ្ញុំឆ្លើយមិនអស់ទេ ហើយវាមិនត្រឹមត្រូវផង” ។*

ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានធ្វើការបដិសេធទៅនឹងការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចាត់ទុកមន្ត្រីនៃរបប លន់ នល់ ជាផ្នែកនៃពួកចក្រពត្តិនិយម និងជាសត្រូវ និងបានស្នើឲ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែធ្វើការបែងចែកឲ្យបានច្បាស់លាស់ “គឺមិនមែនឲ្យតែពួកអភិជន ឬពួកសក្តិភូមិទាំងអស់សុទ្ធតែជាសត្រូវទាំងអស់ទេមានអ្នកខ្លះល្អអ្នកខ្លះស្នេហាជាតិដែរ ។ បើចាត់ទុកពួក

នេះជាសត្រូវទាំងអស់នោះ ជាតិយើងបែកបាក់ខ្ទេចខ្ទីអស់ហើយ ។ បើលោកលើកយកតែមួយចំណុចមកសួរខ្ញុំ ដូចនេះវាពិបាកឆ្លើយណាស់ ព្រោះក្នុងមាគ៌ាបាននិយាយលម្អិត» ។ នួន ជា បានបន្តទៀតថា

> «មិនមែនឲ្យតែតាំងពីនាម៉ឺន កុងសី ចៅហ្វាយស្រុក រហូតដល់មេភូមិ មេឃុំ ជំទប់ស្មៀន នោះសុទ្ធតែជាសត្រូវនោះទេ ។ សត្រូវគឺពួកសក្តិភូមិ ប្រតិកិរិយាឃោរឃៅផុតលេខ បើម៉ោទាំងអស់ថាជាសត្រូវនោះ អស់អ្នកធ្វើបដិវត្តហើយ ។ គោលការណ៍បក្សនោះគឺបន្ថយសត្រូវបន្ថែមមិត្តជាអតិបរមា និងប្រមូលអ្នកស្នេហាជាតិឲ្យបានច្រើនទោះបីជាវណ្ណៈអ្វីក៏ដោយឲ្យតែមានស្មារតីស្នេហាជាតិ ។ ប្រមូលគ្រប់កម្លាំងស្នេហាជាតិ ឬកម្លាំងអព្យាក្រឹត្យដែលមិនចូលបក្សខាងណានោះក៏ប្រមូលដែរ» ។

សហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំឲ្យជនជាប់ចោទ នួន ជា ធ្វើការបញ្ជាក់អំពីទំនាស់រវាងក្រុមអភិជន និងក្រុមម្ចាស់ដីដែលបក្សយល់ថាជាទំនាស់មួយស្រួចស្រាល់ និងបានកំណត់នៅក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី១ ។ ប៉ុន្តែ នួន ជា បានបដិសេធសំណើនេះដោយអះអាងថា គោលការណ៍បក្សមិនដែលចាត់ទុកពួកសក្តិភូមិ ឬអភិជនជាសត្រូវនោះទេ ហើយថែមទាំងបានឆ្លើយតបទៅកាន់សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិដែលកំពុងសួរដេញដោលមកលើខ្លួនថា «លោកមិនដែលស្គាល់អ្នកក្រទេ លោកទៅមើលអ្នកក្រនៅអមលាំងឯណោះ នៅប្រាំបីម៉ុងណោះយ៉ាងម៉េចខ្លះ» ។ តែការលើកឡើងនេះត្រូវបានលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង រំលឹកដាស់តឿនឲ្យជនជាប់ចោទ នួន ជា ឆ្លើយតែសំណួរដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាសួរប៉ុណ្ណោះ ចំពោះសំណួរណាដែលជនជាប់ចោទមិនមានបំណងឆ្លើយ ខ្លួនអាចបដិសេធនឹងសំណួរនោះបាន ។ ឆ្លើយតបទៅលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះវិញ ជនជាប់ចោទ នួន ជា លើកឡើងថា ខ្លួនគ្រាន់តែលើកជាឧទាហរណ៍តែប៉ុណ្ណោះ ព្រោះការរស់នៅរបស់អ្នកក្រ និងអ្នកមាន គឺមានទស្សនៈផ្សេងគ្នា ។

ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានព្យាយាមបដិសេធមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានចោទសួរទាក់ទងទៅនឹងការកាន់ដំណែងជំនួស ប៉ុល ពត ក្នុងករណីដែល ប៉ុល ពត មានជំងឺ ដូចជាតំណែងនាយករដ្ឋមន្ត្រីស្តីទី និងតួនាទីក្នុងការថ្លែងសុន្ទរកថានៅក្នុងពិធីរំលឹកខួបកងទ័ពប្រជាជនបដិវត្តន៍ជាដើម ។ នួន ជា បញ្ជាក់ថា ខ្លួនមិនដែលធ្លាប់បានធ្វើជានាយករដ្ឋមន្ត្រីជំនួស ប៉ុល ពត នៅពេលដែល ប៉ុល ពត មានជំងឺឡើយ ។ ការពិតខ្លួន និង ប៉ុល ពត មានគោលបំណងបណ្តុះបណ្តាល សុន សេន ដើម្បីបន្តតំណែងពី ប៉ុល ពត ដោយសារនៅពេលនោះ សុន សេន ជាប្រធានសេនាធិការ មានភារកិច្ចខាងយោធាស្រាប់ ។ តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ លោក ឌេល លីសាក់ បានអានឯកសារទាក់ទងនឹងមហាសន្និបាតក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ដែលមានសរសេរនៅក្នុងទង់បដិវត្តន៍ និងដាក់បញ្ចាំងរូបភាពនៃ

ឯកសារទាំងនោះនៅលើអេក្រង់កុំព្យូទ័រដែលមាននៅចំពោះមុខជនជាប់ចោទ ប៉ុន្តែ នួន ជា បានបដិសេធនូវរាល់ឯកសារដែលបានដាក់បញ្ចាំង ហើយទាមទាររកឯកសារដើមដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានបង្ហាញនោះ ។ បន្ទាប់មកជនជាប់ចោទ នួន ជា បានបញ្ជាក់ពីគោលជំហររបស់ខ្លួនក្នុងការមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងនឹងទង់បដិវត្តន៍ ដោយបានប្រើប្រាស់សិទ្ធនៅស្ងៀមមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់ភាគី ។ អង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ទៅជនជាប់ចោទ នួន ជា ថា ទោះបីជាជនជាប់ចោទប្រើប្រាស់សិទ្ធិមិនឆ្លើយតបទៅនឹងឯកសារទង់បដិវត្តន៍ក៏ដោយ ឯកសារនេះត្រូវបានសម្រេចដាក់ឲ្យដេញដោលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះរួចរាល់ហើយ ។

ឃ) មហាសន្និបាតបក្សលើកទី២

នួន ជា បានឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានសួរទាក់ទងនឹងមហាសន្និបាតលើកទី២ថា មហាសន្និបាតបក្សលើកទី២បានរៀបចំធ្វើឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ ក្នុងផ្ទះល្វែងមួយនៅម្តុំផ្សារសាលដីហ្គោល ដោយចំនួនអ្នកចូលរួមនៅក្នុងមហាសន្និបាតបក្សលើកទី២នេះមានចំនួនច្រើនជាងអ្នកចូលរួមនៅក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី១ ។ ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានពន្យល់ថា តួនាទី និងដំណែងរបស់សមាជិកនៅក្នុងបក្ស គឺធ្វើឡើងដោយការជ្រើសតាំង ការតែងតាំង និងការបោះឆ្នោត ។

បញ្ហាសំខាន់ដែលបានសម្រេចនៅក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី២នេះ គឺការជ្រើសតាំងសមាជិកគណៈមជ្ឈិម និងសមាជិកគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ថ្មី ដោយពេលនោះ ប៉ុល ពត ត្រូវបានជ្រើសតាំងជាលេខាបក្ស នួន ជា ត្រូវបានជ្រើសតាំងជាអនុលេខាបក្ស និងអៀង សារី ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលជាសមាជិកនៃគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ដោយមហាសន្និបាតលើកទី២នេះ ។ ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់លោកសហព្រះរាជអាជ្ញា ឌេល លីសាក់ ទាក់ទងនឹងមូលហេតុនាំឲ្យបក្សមិនជ្រើសយកខ្លួនធ្វើជាលេខាបក្សថា ដោយសារតែ នួន ជា មានជាប់សាច់ញាតិជាមួយនឹង ស៊ីវ ហេង ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាជាជនក្បត់បក្ស ហើយម្យ៉ាងទៀតគឺដោយសារ ប៉ុល ពត មានសមត្ថភាពជាងខ្លួន ទើបធ្វើឲ្យបក្សសម្រេចជ្រើសរើស ប៉ុល ពត ធ្វើជាលេខាបក្ស ។

នៅមុនពេលបញ្ចប់នៃការសាកសួរ ភាគច្រើននៃចម្លើយដែលជនជាប់ចោទ នួន ជា បានឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺពាក្យថាមិនបានចងចាំពីព្រឹត្តិការណ៍ទាំងឡាយដែលចោទសួរដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាឡើយ ។ ជនជាប់ចោទ នួន ជា ក៏បានស្នើទៅសហព្រះរាជអាជ្ញាឲ្យធ្វើការកំណត់ពីពេលវេលា និងព្រឹត្តិការណ៍ឲ្យបានច្បាស់លាស់នៅក្នុងសំណួររបស់ខ្លួន ។

២) អង្គជំនុំជម្រះប្រកាសបន្តកិច្ចដំណើរការសាកសួរលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

នៅពេលរសៀលថ្ងៃទី១០ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ អង្គជំនុំជម្រះបានកោះហៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពីររូបគឺលោក ក្វាន រ៉ុត និងលោក រម៉ាម យុន ដែលត្រូវបានតុលាការផ្អាកកិច្ចដំណើរការ

សាកសួរកាលពីសវនាការថ្ងៃទី៥ ដល់ថ្ងៃទី១៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ ដោយសារតែបញ្ហាសុខភាពរបស់អ្នកទាំងពីរ ។ ដំបូង អង្គជំនុំជម្រះបានកោះហៅលោក រម៉ាម យុន ដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្ម និងអនុញ្ញាតឲ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទទាំងបីរូបបន្តធ្វើការសួរដេញដោល ។

មេធាវីការពារក្តីជនជាប់ចោទ នួន ជា បានក្រោកឈរបញ្ជាក់ប្រាប់ទៅអង្គជំនុំជម្រះថាខ្លួនមិនមានសំណួរសួរទៅលោក រម៉ាម យុន ឡើយ ដោយសារតែសក្ខីកម្មដែលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះបានធ្វើកាលពីខែធ្នូកន្លងទៅ មិនមានតំលៃជាភស្តុតាងចោទប្រកាន់ចំពោះកូនក្តីរបស់ខ្លួននោះទេ ។ ឆ្លើយតបនឹងការលើកឡើងរបស់មេធាវីការពារក្តី នួន ជា មេធាវីនាំមុខអន្តរជាតិតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីលោកស្រី អេលីហ្សាប៊ែត ស៊ីម៉ូណូ ហូត បានលើកឡើងថា ការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីគឺធ្វើឡើងមិនត្រឹមតែមានគោលបំណងក្នុងការទាមទារសំណងនោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានលាតត្រដាងនូវការពិតរបស់ជនរងគ្រោះផងដែរ ។

ទាក់ទងនឹងបញ្ហាដដែលនេះ លោក អាង ឧត្តម មេធាវីការពារក្តីឲ្យជនជាប់ចោទ អៀង សារី បានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះគួរតែធ្វើការបែកចែកតួនាទីឲ្យច្បាស់រវាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាក្សី និងអ្នកជំនាញ និងស្នើសុំឲ្យអង្គជំនុំជម្រះធ្វើមោឃៈភាពរាល់សក្ខីកម្មរបស់លោក រម៉ាម យុន ។ ប៉ុន្តែសំណើនេះត្រូវបានជំទាស់ដោយ លោក ពេជ អង្គ មេធាវីនាំមុខជាតិតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដោយលោកបានលើកឡើងថា បើយោងតាមវិធាន២៣[១] នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាទាក់ទងនឹងការចូលរួមរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គឺគាត់មានសិទ្ធិរៀបរាប់រាល់អង្គហេតុដែលគាត់បានទទួលរង និងអង្គហេតុដែលគាត់បានដឹង ។ តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញា បានធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅសំណើរបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទថា សវនាការនាពេលនេះគឺធ្វើឡើងដើម្បីទុកពេលឲ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីធ្វើការសាកសួរទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មិនមែនសម្រាប់ធ្វើការបង្ហាញពីការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងនឹងសម្ពភាពរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ ។ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះ ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះលោកចៅក្រម និល ណុន បានសួរទៅក្រុមមេធាវីការពារក្តីថា តើខ្លួនមានសំណួរសួរទៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលឬទេ ដើម្បីកុំឲ្យមានការចំណាយពេលវេលាដោយ

---

[១] វិធាន ២៣(១)៖ គោលបំណងនៃបណ្តឹងសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ គឺដើម្បី៖

ក) ចូលរួមក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្រឆាំងនឹងអ្នកដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញដោយគាំទ្រដល់ការចោទប្រកាន់ និង

ខ) ទាមទារសំណងផ្លូវចិត្ត និងសមូហភាពដូចមានចែងនៅក្នុងវិធាន២៣ស្ទួនបួន» ។

ឥតប្រយោជន៍ ។ បន្ទាប់មកលោកប្រធានចៅក្រមក៏បានអនុញ្ញាតឲ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី ធ្វើការសាកសួរដេញដោលទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លោក រម៉ាម យុន ។

១) ការបន្តកិច្ចសាកសួរទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី រម៉ាម យុន

មេធាវីការពារក្តី អៀង សារី បានសួរសំណួរទៅកាន់លោក រម៉ាម យុន តាមរយៈការបង្ហាញឯកសារដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងដូចជា ឯកសារស្តីពីបទសម្ភាសន៍រវាងមន្ត្រីនៃការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាមួយនឹងលោក រម៉ាម យុន ដើម្បីប្រៀបធៀបចម្លើយដែលមានក្នុងឯកសារបទសម្ភាសន៍ទាំងនោះជាមួយនឹងចម្លើយដែលធ្វើឡើងផ្ទាល់មាត់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ។ ភាគច្រើននៃចម្លើយដែលឆ្លើយតបទៅក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី ហាក់បីដូចជាមានសភាពប្រឫកប្រឫល់ ដោយសារតែគាត់មិនចាំពីព្រឹត្តិការណ៍ និងមិនសូវយល់ពីសំណួរដែលចោទឡើង ។ នៅពេលការសួរសំណួរកំពុងតែបន្ត មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រោកឈរជំទាស់ទៅនឹងការសួរសំណួររបស់មេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី ដោយបានលើកឡើងថា មេធាវីការពារក្តី អៀង សារី កំពុងតែទាញយកផលប្រយោជន៍ពីការបាត់បង់ការចងចាំរបស់លោក រម៉ាម យុន ដោយព្យាយាមសួរសំណួរដើម្បីបំបាត់តំលៃដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះ ទោះបីជាខ្លួនបានដឹងហើយថាលោក រម៉ាម យុន មានវ័យចាស់ជរានិងបាត់បង់ការចងចាំ ។ ប៉ុន្តែការជំទាស់នេះត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះបដិសេធ ដោយបញ្ជាក់ថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះ គឺត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះជ្រើសរើសចេញពីបញ្ជីឈ្មោះដែលសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានដាក់ជូនមកអង្គជំនុំជម្រះ ហេតុនេះអង្គជំនុំជម្រះចាត់ទុកថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលមានឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីនោះគឺមានគុណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្ម ។

បន្ទាប់ពីក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី អង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់វេទិកាសួរដេញដោលនេះទៅក្រុមមេធាវីការពារក្តីជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ប៉ុន្តែក្រុមមេធាវី ខៀវ សំផន បានបញ្ជាក់ថាខ្លួនមិនមានសំណួរសួរទៅកាន់លោក រម៉ាម យុន នោះទេ ដោយសារសក្ខីកម្មរបស់គាត់មិនមានចំណុចពាក់ព័ន្ធនឹងកូនក្តីខ្លួន ។ បន្ទាប់មកលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន បានប្រគល់វេទិការទៅលោកចៅក្រម ហ្សង់ម៉ាក ឡាវើញ (Jean-Marc LAVERGNE) សួរសំណួរមួយចំនួនទាក់ទងនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតឡើងនៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ និងអ្វីដែលគាត់ដឹងទាក់ទងនឹងការជួលរលំនៃទីក្រុងភ្នំពេញ ប៉ុន្តែភាគច្រើននៃសំណួរទាំងអស់នោះត្រូវបានលោក រម៉ាម យុន ឆ្លើយតបទៅវិញថា គាត់មិនចាំព្រឹត្តិការណ៍ទាំងអស់នោះទេ ។ បន្ទាប់ពីបញ្ចប់ការសាកសួរដេញដោលទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីលោក រម៉ាម យុន អង្គជំនុំជម្រះបានកោះហៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយរូបទៀតគឺលោក ក្លាន វិត ដើម្បីបន្តកិច្ចដំណើរការសាកសួរដេញដោល ។

២) ការបន្តកិច្ចសាកសួរទៅលើដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ក្វាន រ៉ិត

ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ក្វាន រ៉ិត ត្រូវបានបន្តសួរដេញដោល បន្ទាប់ពីការផ្អាកដំណើរការសាកសួរកាលពីសវនាការនាអំឡុងពេលខែធ្នូកន្លងមក ។

ក) សហព្រះរាជអាជ្ញាសាកសួរដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ក្វាន រ៉ិត

ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី លោក ក្វាន រ៉ិត បានរៀបរាប់ប្រាប់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា នៅឆ្នាំ១៩៧៥មុនពេលទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានរំដោះ ជនជាប់ចោទ អៀង សារី បានហៅលោកឲ្យទៅប្រជុំនៅមន្ទីរក-៥ ។ ពេលទៅដល់ទីនោះ អៀង សារី បាននិយាយមកកាន់លោកថា *"តើឯងចូលបដិវត្តន៍ទេ មនុស្ស៩០នាក់គេចាំឯងតែមួយថ្ងៃស្មើនឹង៩០ថ្ងៃ តើជាការត្រឹមត្រូវទេ?"* លោក ក្វាន រ៉ិត បានបន្តថា ចាប់តាំងពីពេលនោះមក គាត់មានអារម្មណ៍ថាខ្លាចជនជាប់ចោទ អៀង សារី រហូត សូម្បីតែបច្ចុប្បន្ននេះក៏លោកនៅតែខ្លាចដដែល ។ លោក ក្វាន រ៉ិត បានបន្តថា ខ្លួនធ្លាប់បានចូលរួមប្រជុំជាមួយ អៀង សារី ចំនួនពីរលើក លើកទី១គឺនៅភូមិចាយ និងលើកទី២គឺនៅមន្ទីរក-៥ ដោយការប្រជុំនោះមិនមានវត្តមានរបស់មេដឹកនាំផ្សេងទៀតនោះទេ ។

ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ នួន ជា ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះបានបញ្ជាក់ប្រាប់ទៅសហព្រះរាជអាជ្ញាថា នៅចន្លោះ ខែកក្កដា ដល់តុលា ឆ្នាំ១៩៧៥ លោកបានជួបជាមួយនឹងជនជាប់ចោទ នួន ជា ចំនួនពីរលើក នៅពេលដែលលោកចូលរួមនៅក្នុងវគ្គរៀនសូត្រនយោបាយដែលមានអ្នកចូលរួមប្រហែល៤០០នាក់ ។ ពេលនោះលោកមិនដឹងថា នួន ជា មានឋានៈជាអ្វីនោះទេ គ្រាន់តែដឹងថាពេលខ្លួនមកប្រជុំនោះ មានសមាជិកគណៈមជ្ឈិមបានចូលរួម ដែលក្នុងនោះរួមមាន ប៉ុល ពត នួន ជា អៀង សារី និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមួយចំនួនទៀត ។ ដែលនៅក្នុងវគ្គរៀនសូត្រនោះមាន នួន ជា គឺជាអ្នកបង្ហឹក ដោយបាននិយាយពីគោលការណ៍ និងវិន័យរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ បក្សក៏បានរៀបចំឲ្យមានការបែងចែកឈ្លបទៅតាមភូមិ ដោយមួយភូមិមាន២០ និងមានកាំភ្លើង២០ដើម ដើម្បីការពារកុំឲ្យខ្មាំងបង្កសង្គ្រាម ។ នៅពេលដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាសួរសំណួរទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី លោក ក្វាន រ៉ិត បានឆ្លើយថា មុនពេលរំដោះទីក្រុងភ្នំពេញខ្លួនមិនដែលបានជួប ខៀវ សំផន នោះទេគឺគ្រាន់តែធ្លាប់ឮឈ្មោះប៉ុណ្ណោះនៅពេលទៅប្រជុំនៅមន្ទីរក-៥នៅក្នុងព្រៃ ។ ក្រោយមកពេលទៅប្រជុំនៅភ្នំពេញ លោកបានឃើញខ្មែរក្រហមដឹកប្រជាជនទាំងឡានៗ មកពីខេត្តព្រៃវែង និងតាកែវដោយសារតែខ្មែរក្រហមយល់ថាប្រជាជនទាំងនោះរស់នៅជិតព្រំប្រទល់យួន ។ ប្រជាជនដែលជម្លៀសមកពីទីក្រុងភ្នំពេញមានជួបការលំបាកច្រើន ពីព្រោះសូម្បីតែប្រជាជននៅក្នុងភូមិខ្លួនក៏ពិបាកដែរពេលមានការប្តូរទីតាំងពីភូមិមួយទៅភូមិមួយទៀត ។

១) មេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទសាកសួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ក្លាន វិត

- **មេធាវីការពារក្តី នួន ជា**

ក្រោយពេលបានស្តាប់ការធ្វើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទាក់ទងនឹងកូនក្តីរបស់ខ្លួនគឺជនជាប់ចោទ នួន ជា រួចមក មេធាវីការពារក្តី លោក ស៊ុន អារុណ បានសួរទៅកាន់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លោក ក្លាន វិត ទាក់ទងនឹងភិនភាគរបស់ជនជាប់ចោទ នួន ជា ដែលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះអះអាងថាបានជួបនៅអំឡុងពេលនៃវគ្គរៀនសូត្រនយោបាយ និងទិដ្ឋភាពនៃការជម្លៀសប្រជាជនដែលលោកបានឃើញ ។ លោក ក្លាន វិត ឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរទាំងនេះថា ដោយប្រាកដក្នុងចិត្តថាគាត់ពិតជាបានឃើញ នួន ជា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះរៀនសូត្រនោះមែន ។ ទាក់ទងនឹងការជម្លៀសប្រជាជនវិញ នៅពេលលោកទៅប្រជុំ នៅភូមិស្រែគរ ខេត្តស្ទឹងត្រែង លោក ក្លាន វិត បានឃើញគេយកប្រជាជនដែលមកពីភ្នំពេញប្រហែល៨០០ទៅ ៩០០នាក់ ឲ្យទៅលើកទំនប់ទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ដោយសារតែនៅក្នុងភូមិខ្វះកម្លាំងធ្វើការ ។ ពេលដែលគាត់ត្រូវបានគេ ហៅឲ្យទៅភ្នំពេញនៅឆ្នាំ១៩៧៨ លោក ក្លាន វិត និយាយថាគាត់បានឃើញទីក្រុងភ្នំពេញមានសភាពស្ងាត់ជ្រងំ មិនមានឡានម៉ូតូអ្វីទេ ។ ឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់លោកមេធាវី ស៊ុន អារុណ ដែលសួរថា តើហេតុអ្វីបានជាលោកសម្រេចចិត្តដាក់ពាក្យបណ្តឹង លោក ក្លាន វិត បានឆ្លើយថា ការសម្រេចដាក់ពាក្យបណ្តឹងដោយសារលោកខឹងនឹងក្រុមមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ ដោយលោកបានអះអាងថា *«ឧទាហរណ៍ ដូចខ្ញុំឈប់ ខ្ញុំចង់បានរស់ បើថាការអាក្រក់ ការស្អី ដូចធ្វើមិនមែនដោយខ្លួនឯង ធ្វើដោយសារអ៊ីៗ គាៗហ្នឹងហើយនាំខ្ញុំធ្វើ ៗ ដល់ចុងបំផុតថាមិនល្អទៀត ។ អាហ្នឹង ខ្ញុំខឹង ។»*

- **មេធាវីការពារក្តី អៀង សារី**

បន្ទាប់ពីក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ នួន ជា មេធាវីការពារក្តីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី គឺលោក អាង ឧត្តម បានផ្តើមសួរសំណួរមួយចំនួនទាក់ទងនឹងដំណើរការនៃការដាក់ពាក្យបណ្តឹងសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់លោក ក្លាន វិត ។ លោកមេធាវីបានធ្វើការកត់សម្គាល់ថាឯកសារពាក្យបណ្តឹងរបស់លោក ក្លាន វិត និងលោក រម៉ាម យុន ការសរសេរគឺមានកាលបរិច្ឆេទនិងពត៌មានដូចគ្នាស្ទើរតែទាំងស្រុង ខុសតែឈ្មោះប៉ុណ្ណោះ ។ បើមើលទៅសភាពជាក់ស្តែង ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទាំងពីរមិនចេះអក្សរនោះទេ ដូច្នេះខ្លួនមានការព្រួយបារម្ភថាឯកសារនេះមិនចេញពីឆន្ទះរបស់អ្នកឆ្លើយទោះបីជាមានការផ្ទិតមេដៃពីសំណាក់អ្នកទាំងពីរក៏ដោយ ។ ការកត់សម្គាល់នេះត្រូវបានសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានធ្វើការជំទាស់ ប៉ុន្តែលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន ប្រានចោលចំពោះការជំទាស់នេះ ។

បន្ទាប់មកអង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់វេទិការដល់មេធាវីការពារជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ដើម្បីធ្វើការសាកសួរបន្ត ប៉ុន្តែមេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើងថាខ្លួនមិនមានសំណួរសួរទៅកាន់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីឡើយ ដោយសារការឆ្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមិនមានការពាក់ព័ន្ធនឹងកូនក្តីរបស់ខ្លួន។

៣) ខៀវ សំផន បញ្ជាក់ជូនចៅក្រមសារជាថ្មីពីគោលជំហរមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរ

នៅពេលចាប់ផ្តើមនៃសវនាការពេលរសៀលនៃសវនាការថ្ងៃទីបីគឺថ្ងៃទី១២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ លោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន បានកោះហៅជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន មកកាន់វេទិកាក្រចកសេះ ដើម្បីធ្វើការសាកសួរ។ ភ្លាមៗនោះ លោកមេធាវី គង់ សំអុន មេធាវីការពារក្តីរបស់ ខៀវ សំផន បានក្រោកឈរឡើង និងសួរទៅលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះថា តើអង្គជំនុំជម្រះនឹងសួរពីអ្វីទៅលើកូនក្តីរបស់ខ្លួន តើសួរពីប្រវត្តិសាវតាររបស់ ខៀវ សំផន ឬសួរពីប្រវត្តិបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា។ ដោយមិនទាន់ឆ្លើយតបនឹងសំណួររបស់លោកមេធាវី សំអុន លោកប្រធានចៅក្រម និល ណុន បានបញ្ជាឲ្យអនុរក្សពន្ធនាគារនាំយកជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន មកកាន់វេទិកាក្រចកសេះ។

លោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ទៅកាន់លោកមេធាវី គង់ សំអុន ថា ការកោះហៅជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន មកកាន់វេទិកាក្រចកសេះ គឺដើម្បីសួរបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់ពីជំហររបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់ភាគី។ ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន បានក្រោកឈរបញ្ជាក់ជូនអង្គជំនុំជម្រះថា បើអង្គជំនុំជម្រះកោះហៅរូបខ្លួនឲ្យចូលវេទិកាក្រចកសេះ ដើម្បីគ្រាន់តែសាកសួរដេញដោលអំពីប្រវត្តិបក្សកុម្មុយនីស្ត ខ្លួននឹងមិនមានអ្វីត្រូវឆ្លើយតបទៀតឡើយ ព្រោះក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍កាលពីសវនាការថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ កន្លងមក ខ្លួនធ្លាប់បានបញ្ជាក់ម្តងរួចទៅហើយពីបញ្ហានេះ រីឯបញ្ហាទាក់ទងនឹងរចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋបាលរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា មិនទាន់ដល់ពេលដែលខ្លួនត្រូវឆ្លើយតបនៅឡើយទេ។ ទីបំផុត ខៀវ សំផន បានមកកាន់កន្លែងវេទិកាក្រចកសេះតាមការបញ្ជារបស់ចៅក្រម។

ដើម្បីឲ្យកាន់តែច្បាស់បន្ថែមទៀត ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះលោកចៅក្រម និល ណុន បានប្រគល់ភារៈជូនទៅលោកចៅក្រម ហ្សង់ម៉ាក ឡាវែរញ ដើម្បីសួរបញ្ជាក់ពីគោលជំហររបស់ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន។ លោកចៅក្រម ឡាវែរញ បានបញ្ជាក់ទៅកាន់ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ថា សវនាការនាពេលនេះគឺជាការផ្តល់ឱកាសឲ្យជនជាប់ចោទខៀវសំផនឆ្លើយតប ឬធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅនឹងការដាក់ភស្តុតាងរបស់ភាគីផ្សេងៗ។ លោកមេធាវីជាតិ គង់ សំអុន បានក្រោកឈរឡើងបញ្ជាក់ជូនទៅអង្គជំនុំជម្រះសារជាថ្មីថា កូនក្តីរបស់ខ្លួននៅតែប្រកាន់ជំហរមិនឆ្លើយតបទៅនឹងការចោទសួរណាមួយរបស់ភាគី ព្រោះ ខៀវ សំផន ធ្លាប់បានបញ្ជាក់ច្បាស់ៗជូនអង្គជំនុំជម្រះរួចហើយពីបញ្ហានេះ ហើយអង្គជំនុំជម្រះក៏បានយល់ស្របផងដែរ។ បន្ថែមទៅលើការលើកឡើងរបស់មេធាវីរបស់ខ្លួន ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន

ថាខ្លួននឹងមិនផ្លាស់ប្តូរជំហរឡើយ និងបានស្នើឲ្យចៅក្រម ឡាវីញ មិនចាំបាច់សាកសួរមកលើខ្លួនដើម្បីកុំឲ្យខាតពេលវេលា ។

ទោះបីជាមានការបដិសេធពីសំណាក់ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន យ៉ាងណាក៏ដោយ លោកប្រធានចៅក្រម និល ណុន នៅតែបានអនុញ្ញាតឲ្យលោកចៅក្រម ឡាវីញ ធ្វើការបំភ្លឺជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងការដាក់ឯកសារ និងអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើការកត់សម្គាល់ ឬប្រតិកម្មឆ្លើយតបទៅនឹងឯកសារទាំងនោះ និងដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យកាន់តែច្បាស់ថាតើឯកសារដែលដាក់នៅនឹងចំពោះមុខជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន អាចទទួលយកបានដែរ ឬទេ។ ឯកសារដែលដាក់ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿងទាំងអស់នោះ ក៏មានសៀវភៅដែលនិពន្ធដោយជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ខ្លួនឯងផងដែរ ។ បន្ទាប់មកលោកចៅក្រម ឡាវីញ បានអានចម្លើយរបស់ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ដែលបានឆ្លើយតបទៅសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងសួរទៅ ខៀវ សំផន ថា តើមានប្រតិកម្មអ្វីចំពោះឃ្លាទាំងឡាយដែលលោកចៅក្រមបានអានដែរ ឬទេ។ ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន នៅតែបន្តលើកឡើងពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ខ្លួនកាលពីសវនាការថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ និងបដិសេធចំពោះសំណើដែលលោកចៅក្រម ឡាវីញ ស្នើឲ្យធ្វើការបញ្ជាក់ ។

លោកមេធាវី សំអុន បានក្រោកឈរជំទាស់ទៅនឹងការសួរសំណួររបស់លោកចៅក្រម ឡាវីញ មកលើកូនក្តីរបស់ខ្លួនសារជាថ្មី ដោយអះអាងថា ប្រសិនបើលោកចៅក្រម ឡាវីញ នៅតែបន្តសួរសំណួរមកលើកូនក្តីរបស់ខ្លួនដែលប្រកាន់ជំហរមិនឆ្លើយតប វានឹងក្លាយទៅជាការរំលោភទៅលើសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលសិទ្ធិទាំងនោះមានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃប្រទេសកម្ពុជា និងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។

លោកចៅក្រម ឡាវីញ បានបន្តស្នើឲ្យជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ធ្វើការបញ្ជាក់ទៅលើសៀវភៅដែលជាស្នាដៃនិពន្ធដោយជនជាប់ចោទខ្លួនឯង ប៉ុន្តែ ខៀវ សំផន មិនបានឆ្លើយតបចំពោះសំណើនេះឡើយ ។ មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន នៅតែព្យាយាមជំទាស់ចំពោះការព្យាយាមធ្វើឲ្យកូនក្តីរបស់ខ្លួនឆ្លើយ លោកមេធាវី សំអុន បានផ្តល់អំណះអំណាងទៅលោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន ចំពោះការជំទាស់នេះថាលោកចៅក្រម ឡាវីញ គ្រាន់តែផ្លាស់ប្តូរវិធីសាស្ត្រពីការចោទសួរ មកជាការឲ្យកូនក្តីរបស់ខ្លួនធ្វើការបកស្រាយប៉ុណ្ណោះ កត្តានេះបង្ហាញថាកូនក្តីរបស់ខ្លួននឹងមិនអាចអនុវត្តសិទ្ធិក្នុងការមិនឆ្លើយតបបានឡើយ ហើយវាគឺជាការរំលោភមកលើសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ។

ការជំទាស់របស់លោកមេធាវី គង់ សំអុន បានធ្វើឲ្យលោកប្រធានចៅក្រម និល ណុន ស្នើឲ្យលោកចៅក្រម ឡាវីញ បញ្ជាក់តែអំពីឯកសារដែលទាក់ទងនឹងជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន តែប៉ុណ្ណោះ ។

មុនពេលបញ្ចប់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំទៅអង្គជំនុំជម្រះឲ្យសាកសួរពីចេតនារបស់ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ចំពោះការឆ្លើយតបទៅនឹងអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធនឹងរចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋបាលរបស់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ នៅពេលណាដែលការសួរដេញដោលទៅលើអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រវត្តិបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាត្រូវបានបញ្ចប់ ។

មុនដំបូងលោកមេធាវី គង់ សំអុន បានបញ្ជាក់ចំពោះបញ្ហានេះថា កូនក្តីរបស់ខ្លួននឹងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដូចជាសវនាការសម្រាប់វគ្គទីមួយ ។ប៉ុន្តែក្រោយមកលោកមេធាវីបានស្នើសុំពិភាក្សាជាមួយនឹងកូនក្តីរបស់ខ្លួនជាមុនសិន ។ ក្រោយពីការពិភាក្សា ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន បានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនមិនទាន់អាចឆ្លើយតបបានទេ ដោយរង់ចាំការពិចារណា ។

មុនបញ្ចប់កិច្ចដំណើរការនីតិវីធី លោកប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ និល ណុន បានជូនដំណឹងថា សវនាការពីថ្ងៃទី១៦ ដល់ថ្ងៃទី១៩ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ អង្គជំនុំជម្រះនឹងបន្តកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ទៅលើឯកសារនានា ។ នៅក្នុងសវនាការនេះនឹងមិនមានវត្តមានលោកស្រីចៅក្រម ស៊ីលវៀ ខាតប្រ៊ាយត៍ ឡើយ ដោយសារលោកស្រីជាប់រវល់ជាមួយនឹងកិច្ចការផ្ទាល់ខ្លួន ហើយលោកស្រីចៅក្រម ក្លោឌៀ ហ្វេន ដែលជាចៅក្រមបម្រុងខាងភាគីបរទេសនឹងចូលមកជំនួសក្នុងអំឡុងពេលនៃការអវត្តមានរបស់លោកស្រីចៅក្រម ខាតប្រ៊ាយត៍ ។